

B i j l a g e 2 :
A r c h e o l o g i s c h
o n d e r z o e k

RAAP-NOTITIE 3244

Plangebied Schagen-centrum

Gemeente Schagen

Archeologisch vooronderzoek: een bureauonderzoek

Colofon

Opdrachtgever: Bügel Hajema Adviseurs B.V.

Titel: Plangebied Schagen-centrum, gemeente Schagen; archeologisch vooronderzoek:
een bureauonderzoek

Status: eindversie

Datum: december 2009

Auteur: *drs. M. Rietkerk*

Projectcode: SCCT

Bestandsnaam: NO3244_SCCT.doc

Projectleider: drs. M. Rietkerk

ARCHIS-vondstmeldingsnummers: niet van toepassing

ARCHIS-waarnemingsnummers: niet van toepassing

ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer/CIS-code: 36131, 36133, 36134 & 36135

Bewaarplaats documentatie: RAAP West-Nederland

Autorisatie: drs. C.M. Soonius

ISSN: 0925-6369

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V.

Leeuwendeldseweg 5b

1382 LV Weesp

Postbus 5069

1380 GB Weesp

telefoon: 0294-491 500

telefax: 0294-491 519

E-mail: raap@raap.nl

© RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., 2009

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Samenvatting

In opdracht van Bügel Hajema Adviseurs B.V. heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau in augustus 2009 een bureauonderzoek uitgevoerd in verband met het opstellen van het bestemmingsplan Schagen-centrum. In dit bestemmingsplan wordt op 9 locaties een wijzigingsbevoegdheid opgenomen vanwege voorgenomen ruimtelijke ontwikkelingen. Volgens het concept van de Beleidsnota Cultuurhistorie Gemeente Schagen 2009 (Haakmeester, Visser-Poldervaart, 2009) dient op 4 van de 9 locaties archeologisch vooronderzoek plaats te vinden.

Het onderzoek had het opstellen van een gespecificeerde archeologische verwachting voor deze 4 locaties tot doel. Voor alle 4 de locaties geldt een middelmatige archeologische verwachting voor vindplaatsen vanaf het Laat Neolithicum. Het kan gaan om (resten van) nederzettingsterreinen/grafvelden/ akkerlagen en/of gebruiksvoorwerpen op de Laagpakketten van Wormer en Walcheren. Indien het Hollandveen Laagpakket aanwezig is, kunnen hierop nederzettingsresten worden verwacht uit de Late IJzertijd/Romeinse tijd.

Daarnaast geldt voor de locatie 2. *Magnusbuurt Blok B* een hoge verwachting voor archeologische resten die samenhangen met middeleeuwse bebouwing op terpen (10e tot 13e eeuw) en een middelhoge verwachting voor archeologische resten met een datering vanaf de 14e eeuw. In de huidige situatie is de locatie voorzien van een parkeerplaats. Verstoring als gevolg van de parkeerplaats is waarschijnlijk gering.

Ter plaatse van locatie 3. *Stedelijke zone Westerweg-Loet* kunnen aan de zuidzijde van de dijk-ring (De Loet) direct onder het maaiveld archeologische resten van een gebouwtje uit de Nieuwe tijd worden verwacht. Mogelijk is deze locatie verstoord als gevolg van bodemverstoringen die samenhangen met de aanleg van de Westerweg.

De locatie 4. *Hofstraat* grenst aan de slotgracht van slot Schagen en bevindt zich grotendeels binnen het grondgebied dat tot het slot behoort. Derhalve kunnen archeologische resten, zoals structuren, beschoeiing van de gracht etc. worden verwacht die samenhangen met het Slot met een datering vanaf de 14e eeuw (mogelijk vanaf de 10e eeuw). Daarnaast kunnen resten van tuinaanleg worden verwacht met een datering vanaf de 17e eeuw. Tot slot kunnen resten worden verwacht van de voormalige gracht/sloot rondom het grondgebied van het kasteel (figuren 3 en 5). Deze archeologische resten kunnen direct onder het maaiveld worden verwacht. De kans is dus aanwezig dat resten (deels) zijn verstoord bij de aanleg van de huidige bebouwing.

Voor de locatie 9. *Nieuwe Laagzijde-spoor* geldt een hoge verwachting voor archeologische resten die samenhangen met middeleeuwse bebouwing op terpen (10e tot 13e eeuw) en een middelhoge verwachting voor archeologische resten met een datering vanaf de 14e eeuw. De eventueel aanwezige archeologische resten kunnen zijn verstoord als gevolg van sloopwerkzaamheden en vanwege de ligging nabij het spoor.

Op basis van de resultaten van dit bureauonderzoek wordt aanbevolen voor de vier wijzigingslocaties een onderzoeksverplichting op te nemen in het bestemmingsplan. Conform de beleidsnota cultuurhistorie wordt ten aanzien van de locaties 2, 4 en 9 aanbevolen deze onderzoeksverplichting te laten gelden, indien de voorgenomen bodemingrepen dieper reiken dan 35 cm -Mv. Voor locatie 3 geldt deze onderzoeksverplichting voor bodemingrepen dieper dan 40 cm -Mv.

Meer specifiek wordt voor de locaties 2b en 9 geadviseerd om dit vervolgonderzoek te laten plaatsvinden in de vorm van een inventariserend veldonderzoek (IVO), karterende fase, bestaande uit booronderzoek.

Voor locatie 3 wordt geadviseerd om dit vervolgonderzoek te laten plaatsvinden in de vorm van een inventariserend veldonderzoek (IVO) verkennende fase, bestaande uit booronderzoek. Een dergelijk onderzoek heeft het in kaart brengen van de geologische kenmerken van de ondergrond tot doel. Ook kunnen bodemverstoringen als gevolg van de wegaanleg in kaart worden gebracht. Indien bodemingrepen in de directe nabijheid van het op de kadastrale minuut aanwezige gebouw aan de zuidzijde van de Loet (voormalige ringdijk) gaan plaatsvinden, wordt een karterend booronderzoek nabij dit gebouw en de Loet geadviseerd.

Voor locatie 4 tot slot wordt geadviseerd om dit vervolgonderzoek te laten plaatsvinden in de vorm van een inventariserend veldonderzoek (IVO), waarderende fase, bestaande uit proefsleuvenonderzoek. Een proefsleuvenonderzoek (IVO-P) behoort conform de KNA versie 3.1 plaats te vinden op basis van een Programma van Eisen (PvE). Dit PvE dient voor aanvang van het onderzoek te worden opgesteld door een senior-archeoloog.

De uiteindelijke vorm die de onderzoeken krijgen is afhankelijk van de ligging en diepte van de geplande bodemingrepen ter plaatse van de locaties.

Met betrekking tot de bevindingen van onderhavig onderzoek dient contact opgenomen te worden met de gemeente Schagen.

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	3
Inhoudsopgave	5
1 Inleiding	6
1.1 Kader en doelstelling	6
1.2 Administratieve gegevens.....	6
1.3 Toekomstige situatie	6
1.4 Onderzoeksopzet en richtlijnen.....	7
2 Bureauonderzoek	8
2.1 Methoden	8
2.2 Resultaten.....	8
3 Conclusies en aanbevelingen	15
3.1 Conclusies.....	15
3.2 Aanbevelingen.....	16
Literatuur	17
Gebruikte afkortingen	17
Overzicht van figuren en tabellen	18

1 Inleiding

1.1 Kader en doelstelling

In opdracht van Bügel Hajema Adviseurs B.V. heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau in augustus 2009 een bureauonderzoek uitgevoerd in verband met het opstellen van het bestemmingsplan Schagen-centrum. In dit bestemmingsplan wordt op 9 locaties een wijzigingsbevoegdheid opgenomen vanwege voorgenomen ruimtelijke ontwikkelingen.

In het concept van de Beleidsnota Cultuurhistorie Gemeente Schagen 2009 (Haakmeester, Visser-Poldervaart, 2009) is een kaart opgenomen. Op deze kaart is weergegeven op welke wijze rekening gehouden moet worden met archeologie binnen de gemeente Schagen. Uit deze kaart blijkt dat op 4 van de 9 locaties archeologisch vooronderzoek dient plaats te vinden.

Doel van het uitgevoerde bureauonderzoek was om vast te stellen of de realisatie van de toekomstige plannen op deze 4 locaties zou kunnen leiden tot aantasting of vernietiging van mogelijk aanwezige archeologische resten. Het onderzoek omvatte het verwerven van informatie over bekende en verwachte archeologische waarden en had tot doel een gespecificeerde archeologische verwachting op te stellen voor de 4 locaties binnen het plangebied. Op basis van de gespecificeerde archeologische verwachting is vervolgens in hoofdstuk 3 een advies geformuleerd met betrekking tot eventueel archeologisch vervolgonderzoek.

1.2 Administratieve gegevens

Het bestemmingsplan Schagen-centrum omvat de bebouwde kom van Schagen. Dit gebied staat afgebeeld op kaartblad 14D van de topografische kaart van Nederland (schaal 1:25.000). Binnen het desbetreffende gebied zullen de volgende locaties worden onderzocht:

nummer en naam	omvang	centrumcoördinaten	CIS-code	ligging
2. Magnusbuurt Blok B:	450 m ²	115527/533485	36134	Op de hoek van de Willem van Beierenstraat en de Roosstraat
3. Stedelijke zone Westerweg-Loet	2,9 ha	114901/533223	36131	Direct ten oosten van de N245
4. Hofstraat	4000 m ²	115126/533297	36133	Ten noorden van de Hofstraat en ten westen van slot Schagen
9. Nieuwe Laagzijde- spoor	1000 m ²	115710/533563	36135	Op braakliggend terrein komt mogelijk kantoorontwikkeling (nog geen concrete plannen)

1.3 Toekomstige situatie

nummer en naam	plannen
2. Magnusbuurt Blok B:	Er zullen parkeerplaatsen en groenvoorzieningen worden aangelegd
3. Stedelijke zone Westergeweg-Loet:	Maximaal 8 kantoor- of bedrijfsgebouwen zullen worden aangelegd. Elk met een omvang van 1200 m ²
4. Hofstraat	Blokjes verouderde seniorenwoningen worden vervangen door appartementen, rijenwoningen hotelkamers
9. Nieuwe Laagzijde-spoor	Kantoorgebouw

1.4 Onderzoekopzet en richtlijnen

Het onderzoek is uitgevoerd volgens de normen van de archeologische beroepsgroep (zie artikel 24 van het Besluit archeologische monumentenzorg). De Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA, versie 3.1), beheerd door de Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer (SIKB; www.sikb.nl), geldt in de praktijk als richtsnoer.

Zie tabel 1 voor de dateringen van de in dit rapport genoemde archeologische perioden. Achter in dit rapport is een lijst met gebruikte afkortingen opgenomen.

Archeologische perioden		Datering (gekalibreerd)
Nieuwe tijd		
Middeleeuwen	Laat	1500
	Vroeg	1050
Romeinse tijd	Laat	450
	Midden	270
	Vroeg	70 na Chr.
IJzertijd	Laat	12 voor Chr.
	Midden	250
	Vroeg	500
Bronstijd	Laat	800
	Midden	1100
	Vroeg	1800
Neolithicum (Nieuwe Steentijd)	Laat	2000
	Midden	2850
	Vroeg	4200
Mesolithicum (Midden Steentijd)	Laat	4900 / 5300
	Midden	6450
	Vroeg	8640
Paleolithicum (Oude Steentijd)	Laat	9700
	Midden	35.000
	Vroeg	300.000

Tabel 1. Archeologische tijdschaal.

2 Bureauonderzoek

2.1 Methodes

Het bureauonderzoek is uitgevoerd om een gespecificeerde archeologische verwachting op te stellen. Daartoe zijn reeds bekende historische, archeologische en aardkundige gegevens verzameld. Geraadpleegd zijn de volgende bronnen:

- het ARCHEologisch Informatie Systeem (ARCHIS);
- de Archeologische Monumenten Kaart (AMK);
- de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW);
- literatuur en historisch en aardkundig kaartmateriaal (zie literatuurlijst);
- de recente topografische kaart, schaal 1:25.000;
- recente luchtfoto's uit Google Earth (<http://www.earth.google.com>);
- het informatiesysteem Kennis Infrastructuur Cultuur Historie (KICH);
- de Cultuurhistorische Waardenkaart (CHW) van de provincie Noord-Holland
- het concept van de Beleidsnota cultuurhistorie van de gemeente Schagen;
- amateur-archeoloog de heer F. Diederik.

2.2 Resultaten

Huidige situatie

Recente topografische kaarten schaal 1:25.000 (ANWB, 2004; figuur 1) en recente luchtfoto's uit Google Earth zijn geraadpleegd om een beeld te vormen van de huidige situatie per locatie. De situatie is als volgt:

nummer en naam	huidige situatie
2. Magnusbuurt Blok B:	Grotendeels voorzien van oppervlakteverharding
3. Stedelijke zone Westerweg-Loet	Groenstrook met gras gedeeltelijk voorzien van Bosschages/bomen
4. Hofstraat	Bebouwd met een binnenterrein voorzien van bomen
9. Nieuwe Laagzijde-spoor	Open terrein met grasland en bomen

Geo(morfo)logie

Het plangebied bevindt zich binnen de invloedssfeer van het zogenaamde Zeegat van Bergen. Dit zeegat was met name actief in de periode van 3000 tot circa 1200 voor Chr. De mariene sedimentatie die in deze periode plaatsvond wordt gerekend tot de Laagpakketten van Wormer en Walcheren (voorheen aangeduid als 'Afzettingen van Calais' en 'Afzettingen van Duinkerke' en als 'Hauwert Complex').

Na de verlanding van het Zeegat van Bergen (ca. 1200 voor Chr.) trad door stagnatie van water op uitgebreide schaal veengroei op. Dit veen behoort tot het Hollandveen Laagpakket. Rond 500 voor Chr. was geheel West-Friesland met veen bedekt. Door natuurlijke afwatering van het veen waren delen van dit veengebied in de Midden en Late IJzertijd en Romeinse tijd bewoonbaar.

Na circa 300 na Chr. werd het gebied verlaten en trad wederom op grote schaal veengroei op. In de loop van de Middeleeuwen (vanaf de Karolingische tijd) werd het veengebied ontgonnen. Als gevolg van de ontwatering van het veen daalde het maaiveld. In de 12e eeuw was het maaiveld zover gedaald dat de zee een ernstige bedreiging begon te vormen. Via de Zijpe, een zeegat dat vermoedelijk rond 1000 na Chr. is ontstaan, werd in de omgeving van het plangebied met name veel klei afgezet. Deze klei wordt gerekend tot het Laagpakket van Walcheren (voorheen Afzettingen van Duinkerke III) en is vermoedelijk tussen 1000 en 1250 na Chr. afgezet. Een zwarte kleiige veenlaag onder deze kleilaag is een overblijfsel van het veenpakket. Deze laag is regelmatig aangetroffen in de omgeving van Schagen.

Wegens de ligging binnen de bebouwde kom zijn van het plangebied Schagen Centrum geen geo(morfo)logische gegevens beschikbaar. Uit gegevens ten aanzien van de geomorfologie in de directe omgeving van het plangebied kan worden afgeleid dat het plangebied zich waarschijnlijk op een getijinversierug bevindt of ligt op een vlakte van getijafzettingen, die (deels) relatief hooggelegen kan zijn (Kleinsman, 1981).

Geologisch gezien bestaat het plangebied vermoedelijk uit kleiige of zandige afzettingen behorend tot het Laagpakket van Walcheren (voorheen Afzettingen van Duinkerke III) afgewisseld met een veenlaag behorend tot het Hollandveen laagpakket of een humeuze kleilaag ook behorend tot het laagpakket van Walcheren op getijafzettingen behorend tot het Laagpakket van Wormer (Hauwert-complex).

Bodem

Vanwege de ligging binnen de bebouwde kom is ook de bodem niet gekarteerd. Uit gegevens over de bodem rondom de bebouwde kom blijkt dat sprake zal zijn van kalkloze of kalkrijke polder vaaggronden (Rosing, 1995).

IKAW

Op de IKAW vallen alle locaties binnen een zone met een middelhoge trefkans (Deeben, 2008; zie ook www.cultureelerfgoed.nl).

Historie

Historische kern

In de Middeleeuwen bevond het plangebied zich in een uitgestrekt veenlandschap. In de loop van de Middeleeuwen (vanaf de Karolingische tijd) werd dit veengebied ontgonnen. Als gevolg van de ontwatering van het veen daalde het maaiveld. Hierdoor nam de kans op overstromingen toe. Ter bescherming tegen het water werden vanaf de 12e eeuw huisplaatsen verhoogd aangelegd of opgehoogd. Uit archeologische gegevens is de aanwezigheid van terpen in de omgeving van het plangebied bekend. Om het land te beschermen werd het omgeven door dijken: de zogenaamde dijkringen.

Binnen de bebouwde kom van Schagen bevinden zich resten van twee dijkringen. Volgens de Cultuurhistorische Waardenkaart van Noord-Holland behoren deze tot de Schager Kagen die in de 11e/12e eeuw na Chr. tot stand zijn gekomen. De ene dijkring bevindt zich ter plaatse van de

huidige wegen Loet, Herenstraat, Gedempte Gracht en Molenstraat. De andere dijkkring ligt ten noorden van de kerk en is nu nog te herkennen in het verloop van de Havenstraat Noord.

In deze periode lag de bewoning op terpen langs deze dijken. Ook de kerk stond op een terp. Tijdens archeologisch onderzoek is het restant van een terp aangetroffen uit de 11e of 12e eeuw (Numan, 2005). Na de aanleg van de West-Friese Omringdijk in de loop van de 13e eeuw breidde de bewoning zich buiten deze terpen uit (www.geo-noordholland.nl/chw.nl). Op de tekening Het huis te Schagen en naaste omgeving van landmeter Lisse uit 1561 (Diederik, 1989) ligt de lintbebouwing aan de zuidzijde van de ringdijk, de tegenwoordige Loet en Herenstraat. Uit de kadastrale minuten uit 1811-1832 wordt een beeld verkregen van de situatie in het begin van de 19e eeuw (figuren 2 en 3). Het is opvallend dat de bebouwing zich dan nog beperkt tot een lint langs de ringdijken. Uit de projectie van de huidige topografie op deze kaarten blijkt dat locatie 2B net ten zuiden van dit lint is gesitueerd. Locatie 9 grenst aan dit lint. Ter hoogte van deze locatie is echter geen bebouwing aanwezig aan de ringdijk (figuur 2). Ter hoogte van locatie 3 is aan de zuidzijde van het lint één gebouwtje aanwezig (figuur 3).

Kasteel

Ook het kasteel van Schagen heeft een middeleeuwse oorsprong. Vanaf wanneer hier sprake was van een kasteel is niet precies bekend. Vóór 989 na Chr. droegen Dirk II en zijn gemalin Hildegard zes hoeven gelegen te Schagen ('Scagha') over aan het klooster te Egmond. De goederen werden beheerd door een meier. Mogelijk is de woning van deze meier, die toezicht hield op de inning van de pachtpenningen, de voorloper van het latere kasteel geweest. In de huidige situatie zijn nog twee ronde hoektorens met rondboogfriezen en achtzijdige spitsen aanwezig. Dit zijn de overblijfselen van het omstreeks 1394 door Willem van Beieren, een bastaardzoon van Albrecht van Beieren gestichte en in 1820 afgebroken slot van Schagen (Van Kempen, 2000).

De locatie 4 Hofstraat bevindt zich direct ten westen van het kasteel. Op de tekening Het huis te Schagen en naaste omgeving van landmeter Lisse uit 1561 (Diederik, 1989) is ten westen van het kasteel een boomgaard weergegeven. Op de tekening van Roghman uit de 17e eeuw (figuur 4) zijn aan deze zijde van het kasteel tuinen afgebeeld. Op de kadastrale minuut uit 1811-1832 is een gracht/sloot afgebeeld rondom de landerijen die behoren tot het kasteel. Zoals blijkt uit de kaart uit 1561 behoorde deze landerijen ook in de 16e eeuw al toe aan dit kasteel. Uit de projectie van de huidige topografie op deze kadastrale minuut blijkt dat een deel van de voormalige gracht/sloot ter plaatse van locatie 4 moet worden gesitueerd (figuur 3).

Beleid

AMK en CHW

De historische kern van Schagen wordt op de Archeologische Monumentenkaart aangemerkt als terrein van hoge archeologische waarde (CMA-code 14D-128, monumentnummer 14800; figuur 5). Hier bevindt zich van oorsprong de oudste kern van Schagen. Op de Cultuurhistorische Waardenkaart (www.geo-noordholland.nl/chw.nl) is deze kern aangeduid als WFR314A. De locaties 2. Magnusbuurt Blok B, 4. Hofstraat en 9. Nieuwe Laagzijde-spoor liggen (gedeeltelijk) binnen deze kern.

Binnen deze historische kern bevinden zich verder nog een terrein van zeer hoge archeologische waarde (CMA-code 14D-019, monumentnummer 10559; figuur 5). Dit betreft de archeologische resten van kasteel Schagen.

Tevens ligt een terrein van hoge archeologische waarde (CMA-code 14D-051, monumentnummer 1740; figuur 5) ter plaatse van de kerk. Verwacht wordt dat in de ondergrond resten van begravingen, maar mogelijk ook (houten) voorgangers van latere kerkgebouwen aanwezig zijn. Deze zijn op de Cultuurhistorische Waardenkaart respectievelijk aangeduid als WFR189A en WFR039A. Locatie 4. Hofstraat ligt in de nabijheid van deze terreinen.

Verder staan op de Cultuurhistorische Waardenkaart Noord-Holland de twee dijkringen binnen de bebouwde kom van Schagen aangegeven als WFR025G (Loet, Herenstraat, Gedempte Gracht en Molenstraat) en WFR027G (Havenstraat Noord; figuur 5). Deze dijkringen zijn van hoge waarde. In de vorm van wegen zijn deze dijkringen nog goed herkenbaar.

Ook de ligging van de oorspronkelijke terpenrijen langs deze dijken zijn weergegeven op deze waardenkaart. Deze terpenrijen zijn weergegeven als een lijnelement (WFR424G; figuur 5). Het is echter logischer ze te beschouwen als een zone tussen de dijkring en het op de waardenkaart aangegeven lijnelement.

Beleidsnota

In het concept van de Beleidsnota Cultuurhistorie Gemeente Schagen 2009 (Haakmeester & Visser-Poldervaart, 2009) is een kaart opgenomen. Op deze kaart is weergegeven op welke wijze rekening gehouden moet worden met archeologie binnen de gemeente Schagen. Of onderzoek noodzakelijk wordt geacht, is afhankelijk van de ligging en omvang van de locaties en de diepte van de bodemingrepen.

Uit de nota blijkt dat het grootste deel van de bebouwde kom staat aangemerkt als *Overig recent bebouwd gebied* (SCHA120A). Dit is een deel van de gemeente, dat archeologische waarden kan bevatten, maar de aard en de precieze ligging daarvan is (deels) nog onbekend. Op grond van de aanwezige bebouwing bestaat de kans dat de eventueel aanwezige archeologische waarden verstoord zijn geraakt. Hier geldt een onderzoeksverplichting, indien de planomvang groter is dan 1 hectare en indien dieper wordt gegraven dan 40 cm -Mv (5e categorie).

Een deel van de bebouwde kom is hiervan uitgezonderd. Het betreft de oude historische kern van Schagen (SCHA1A) met een datering vanaf de Late Middeleeuwen. Deze historische kern overlapt grotendeels met de historische kern op de Monumentenkaart, maar is ter hoogte van het kasteel van Schagen aan de zuidzijde uitgebreid.

Verskillende archeologische waarnemingen en opgravingen hebben aangetoond, dat de historische kern van Schagen vrijwel overal belangrijke archeologische waarden bevat, behalve daar waar de bodem in de 20e eeuw is verstoord. Deze waarden leveren informatie over de ruimtelijke ontwikkeling van Schagen in het verleden, over het dagelijks leven van de bewoners en hun werkzaamheden en over de ontwikkeling van individuele gebouwen. De te verwachten archeologische sporen bevinden zich vaak reeds binnen enkele decimeters onder de oppervlakte en bestaan concreet uit fundamente van huizen, ophogingen, (afval)kuilen, waterputten, beerputten, paalsporen van huizen, slootvullingen, gebruiksvoorwerpen en gereedschappen.

In de historische kern van Schagen is een bijzonder regime van kracht vanwege de verwachte en aangetoonde aanwezigheid van belangwekkende archeologische bodemsporen en voorwerpen

op een relatief klein oppervlakte. Hier geldt een onderzoeksverplichting bij een planomvang groter dan 50 m² en een bodemverstoring die dieper reikt dan 35 cm -Mv (categorie 2). De locatie 3. Stedelijke zone Westeweg-Loet bevindt zich binnen de zone *Overige recent bebouwd gebied*. De overige drie locaties (2. Magnusbuurt Blok B, 4. Hofstraat en 9. Nieuwe Laagzijde-spoor) liggen (gedeeltelijk) binnen de historische kern.

Bekende archeologische vindplaatsen

AMK

In ARCHIS staan een groot aantal ARCHIS-waarnemingen geregistreerd in de bebouwde kom van Schagen (figuur 5). In ARCHIS staan binnen de historische kern in de nabijheid van de locaties met name bewoningssporen uit de Late Middeleeuwen (ARCHIS-waarnemingsnummer 30970, 14970, 43119, 51202) geregistreerd. ARCHIS-waarnemingsnummer 30970 betreft een waarneming uit de Vroege Middeleeuwen en Romeinse tijd. Rondom de kern zijn meerdere waarnemingen bekend uit de Romeinse tijd (ARCHIS-waarnemingsnummers 42774, 42776) en Vroege Middeleeuwen (ARCHIS-waarnemingsnummers 42774, 42777).

Amateur-archeoloog

Het raadplegen van de heer F. Diederik heeft geen aanvullende informatie ten aanzien van archeologische waarnemingen opgeleverd. De heer F. Diederik heeft al zijn waarnemingen reeds bij het ARCHIS-meldpunt aangemeld.

KICH

Het raadplegen van het cultuurhistorische informatiesysteem KICH (<http://www.kich.nl>) heeft geen aanvullende informatie opgeleverd.

Luchtfoto's

Het raadplegen van recente luchtfoto's uit Google Earth heeft geen concrete aanwijzingen opgeleverd voor de aanwezigheid van archeologische waarden ter plaatse van de vier locaties.

Gespecificeerde archeologische verwachting

Ter plaatse van de bebouwde kom van Schagen is de geo(morfo)logische situatie niet precies bekend. Op basis van geologische gegevens uit de omgeving en bekende vindplaatsen uit de buurt van het plangebied kan de volgende gespecificeerde archeologische verwachting worden gegeven.

Nederzettingsresten vanaf de Late Steentijd t/m IJzertijd kunnen worden verwacht op de Laagpakketten van Wormer en Walcheren (voorheen aangeduid als 'Afzettingen van Calais' en 'Afzettingen van Duinkerke' en als 'Hauwert Complex'). In de Late IJzertijd/Romeinse tijd heeft bewoning plaatsgevonden op het Hollandveen Laagpakket. Een zwarte kleiige veenlaag is een overblijfsel van dit veenpakket. Deze laag is regelmatig aangetroffen in de omgeving van Schagen. Het is niet precies bekend of dit veen (nog) aanwezig is binnen het plangebied. Indien veen aanwezig is, kunnen hierop nederzettingsresten worden verwacht.

Het Hollandveen is in de Middeleeuwen afgedekt met een kleilaag behorend tot het Laagpakket van Walcheren (voorheen Afzettingen van Duinkerke III). In de Middeleeuwen werd met name gewoond op verhoogde huisplaatsen, in verband met de dreiging van het water.

Op grond van het bovenstaande gold voor alle vier de locaties binnen het plangebied een middelmatige archeologische verwachting voor vindplaatsen vanaf het Laat Neolithicum. Het kan gaan om (resten van) nederzettingsterreinen/grafvelden/akkerlagen en/of gebruiksvoorwerpen.

Ter plaatse van de historische kern (SCHA1A) kunnen archeologische resten worden verwacht die samenhangen met de middeleeuwse nederzetting Schagen. Op basis van archeologische resten, die eerder aangetroffen zijn binnen de historische kern en op basis van historische bronnen worden resten verwacht met een datering vanaf de 11e, maar mogelijk ook al vanaf de 10e eeuw. In de historische dorps- of stadskern worden o.a. huisplaatsen, sloten, greppels, waterputten en resten van terpen verwacht.

Op basis van historisch kaart materiaal en historisch geografische gegevens van de Cultuurhistorische Waardenkaart van Noord-Holland kan een indruk verkregen worden van de meer specifieke verwachting voor de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd per locatie:

2. Magnusbuurt Blok B

Deze locatie ligt binnen de historische kern. Uit de kadastrale minuut uit 1832 blijkt echter dat de lintbebouwing langs de dijk zich ten noorden van het plangebied bevond (figuur 2). Volgens de Cultuurhistorische Waardenkaart van Noord-Holland moet hier wel de middeleeuwse terpenrij gesitueerd worden (figuur 5). Volgens de heer F. Diederiks zal het naar verwachting gaan om een sloot aan de achterzijde van de percelen, waarin huisafval kan zijn gedeponneerd. Derhalve geldt voor deze locatie een hoge verwachting voor archeologische resten die samenhangen met middeleeuwse bebouwing op terpen (circa 10e tot 13e eeuw) en een middelhoge verwachting voor archeologische resten met een datering vanaf de 13^e eeuw.

3. Stedelijke zone Westerweg-Loet

Deze locatie ligt buiten de historische kern. Uit de kadastrale minuut uit 1832 blijkt echter dat aan het begin van de 19e eeuw aan de zuidzijde van de dijk een gebouwtje aanwezig was (figuur 3). Het is niet bekend tot hoever in de tijd deze bebouwing teruggaat. Archeologische resten van deze bebouwing kunnen direct onder het maaiveld worden verwacht.

4. Hofstraat

Deze locatie ligt binnen de historische kern. Volgens de Cultuurhistorische Waardenkaart van Noord-Holland kan hier de middeleeuwse terpenrij van Schagen gesitueerd worden (figuur 5). Derhalve geldt voor deze locatie een hoge verwachting voor archeologische resten die samenhangen met middeleeuwse bebouwing op terpen (10e tot 13e eeuw).

Direct ten oosten van deze locatie ligt het Slot Schagen (figuur 5). Deze locatie grenst aan de slotgracht en bevindt zich grotendeels binnen het grondgebied dat tot het slot behoort. Derhalve kunnen archeologische resten, zoals structuren, beschoeiing van de gracht etc, worden verwacht die samenhangen met het Slot Schagen met een datering vanaf de 14e eeuw. Een vroegere datering vanaf de 10e eeuw is echter ook niet uitgesloten. Op basis van kaartmateriaal (figuur 4) kun-

nen op deze locatie resten van tuinaanleg worden verwacht met een datering vanaf de 17e eeuw. Tot slot blijkt uit de kadastrale minuut uit 1832 dat op deze locatie resten kunnen worden verwacht van de voormalige gracht/sloot rondom het grondgebied van het kasteel (figuren 3 en 5).

9. Nieuwe Laagzijde-spoor

Deze locatie ligt binnen de historische kern. Uit de kadastrale minuut uit 1832 blijkt echter dat de lintbebouwing langs de dijk zich ten noorden van de locatie bevond. Volgens de Cultuurhistorische Waardenkaart van Noord-Holland kan hier wel de meest oostelijke punt van de middeleeuwse terpenrij van Schagen gesitueerd worden. Derhalve geldt voor deze locatie een hoge verwachting voor archeologische resten die samenhangen met middeleeuwse bebouwing op terpen (10e tot 13e eeuw) en een middelhoge verwachting voor archeologische resten met een datering vanaf de 14e eeuw. Volgens de heer F. Diederik kunnen de eventueel aanwezige archeologische resten zijn verstoord als gevolg van sloopwerkzaamheden tijdens de Tweede Wereldoorlog in de nabijheid van de locatie.

3 Conclusies en aanbevelingen

3.1 Conclusies

Op grond van het bovenstaande gold voor alle vier de locaties binnen het plangebied een middelmatige archeologische verwachting voor vindplaatsen vanaf het Laat Neolithicum. Het kan gaan om (resten van) nederzettingsterreinen/grafvelden/akkerlagen en/of gebruiksvoorwerpen, op de Laagpakketten van Wormer en Walcheren. Indien het Hollandveen Laagpakket aanwezig is, kunnen hierop nederzettingenresten worden verwacht uit de Late IJzertijd/Romeinse tijd.

Ter plaatse van de historische kern (SCHA1A) kunnen archeologische resten worden verwacht, die samenhangen met de middeleeuwse nederzetting Schagen. Op basis van archeologische resten die eerder aangetroffen zijn binnen de historische kern en op basis van historische bronnen worden resten verwacht met een datering vanaf de 11e eeuw, maar mogelijk ook al vanaf de 10e eeuw. In de historische dorps- of stadskern worden o.a. huisplaatsen, sloten, greppels, waterputten en resten van terpen verwacht.

Op basis van historisch kaart materiaal en historisch geografische gegevens van de Cultuurhistorische Waardenkaart van Noord-Holland kan een beeld verkregen worden van de meer specifieke verwachting voor de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd per locatie:

2. Magnusbuurt Blok B

Voor deze locatie geldt een hoge verwachting voor archeologische resten die samenhangen met middeleeuwse bebouwing op terpen (10e tot 13e eeuw) en een middelhoge verwachting voor archeologische resten met een datering vanaf de 14e eeuw. In de huidige situatie is de locatie voorzien van een parkeerplaats. Verstoring als gevolg van de parkeerplaats is waarschijnlijk gering.

3. Stedelijke zone Westeweg-Loet

Aan de zuidzijde van de dijkkring (De Loet) kunnen direct onder het maaiveld archeologische resten van een gebouwtje uit de Nieuwe tijd worden verwacht. Mogelijk is de ondergrond verstoord als gevolg van bodemverstoringen die samenhangen met de aanleg van de Westeweg.

4. Hofstraat

Deze locatie grenst aan de slotgracht van slot Schagen en bevindt zich grotendeels binnen het grondgebied dat tot het slot behoort. Derhalve kunnen archeologische resten, zoals structuren, beschoeiing van de gracht etc., worden verwacht die samenhangen met het Slot met een datering vanaf de 14e eeuw. Een vroegere datering vanaf de 10e eeuw is echter ook niet uitgesloten. Daarnaast kunnen resten van tuinaanleg worden verwacht met een datering vanaf de 17e eeuw. Tot slot kunnen resten worden verwacht van de voormalige gracht/sloot rondom het grondgebied van het kasteel (figuren 3 en 5). Deze archeologische resten kunnen direct onder het maaiveld worden verwacht. De kans is dus aanwezig dat resten (deels) zijn verstoord bij de aanleg van de huidige bebouwing.

9. Nieuwe Laagzijde-spoor

Voor deze locatie geldt een hoge verwachting voor archeologische resten die samenhangen met middeleeuwse bebouwing op terpen (10e tot 13e eeuw) en een middelhoge verwachting voor archeologische resten met een datering vanaf de 14e eeuw. De eventueel aanwezige archeologische resten kunnen zijn verstoord als gevolg van de explosie van een munitiedepot in de Tweede Wereldoorlog in de nabijheid van de locatie en vanwege de ligging nabij het spoor.

3.2 Aanbevelingen

Op basis van de resultaten van dit bureauonderzoek wordt aanbevolen om voor de vier wijzigingslocaties een onderzoeksverplichting op te nemen in het bestemmingsplan. Conform de beleidsnota cultuurhistorie wordt ten aanzien van de locaties 2, 4 en 9 aanbevolen deze onderzoeksverplichting te laten gelden, indien de voorgenomen bodemingrepen dieper reiken dan 35 cm -Mv. Voor locatie 3 geldt deze onderzoeksverplichting voor bodemingrepen dieper dan 40 cm -Mv.

Meer specifiek wordt voor de locaties 2b en 9 geadviseerd om dit vervolgonderzoek te laten plaatsvinden in de vorm van een inventariserend veldonderzoek (IVO), karterende fase, bestaande uit booronderzoek. Hier worden ophogingslagen in de bodem verwacht, die samenhangen met de aanwezigheid van respectievelijk terpen en een dijklichaam. Door middel van een booronderzoek kunnen dergelijke ophogingen in kaart worden gebracht. Ter plaatse van locatie 9 is het tevens van belang om met dit onderzoek de mate van verstoring door sloopwerkzaamheden tijdens de Tweede Wereldoorlog en als gevolg van de aanleg van het spoor in kaart te brengen. Voor locatie 3 wordt geadviseerd om dit vervolgonderzoek te laten plaatsvinden in de vorm van een inventariserend veldonderzoek (IVO) verkennende fase, bestaande uit booronderzoek. Een dergelijk onderzoek heeft het in kaart brengen van de geologische kenmerken van de ondergrond tot doel. Ook kunnen bodemverstoringen als gevolg van de wegaanleg in kaart worden gebracht. Indien bodemingrepen in de directe nabijheid van het op de kadastrale minuut aanwezige gebouw aan de zuidzijde van de Loet (voormalige ringdijk) gaan plaatsvinden, wordt een karterend booronderzoek nabij dit gebouw en de Loet geadviseerd.

Voor locatie 4 tot slot wordt geadviseerd om dit vervolgonderzoek te laten plaatsvinden in de vorm van een inventariserend veldonderzoek (IVO), waarderende fase, bestaande uit proefsleuvenonderzoek. Een proefsleuvenonderzoek (IVO-P) behoort conform de KNA versie 3.1 plaats te vinden op basis van een Programma van Eisen (PvE). Dit PvE dient voor aanvang van het onderzoek te worden opgesteld door een senior-archeoloog.

De uiteindelijke vorm die de onderzoeken krijgen is afhankelijk van de ligging en diepte van de geplande bodemingrepen ter plaatse van de locaties.

Met betrekking tot de bevindingen van onderhavig onderzoek dient contact opgenomen te worden met de gemeente Schagen.

Literatuur

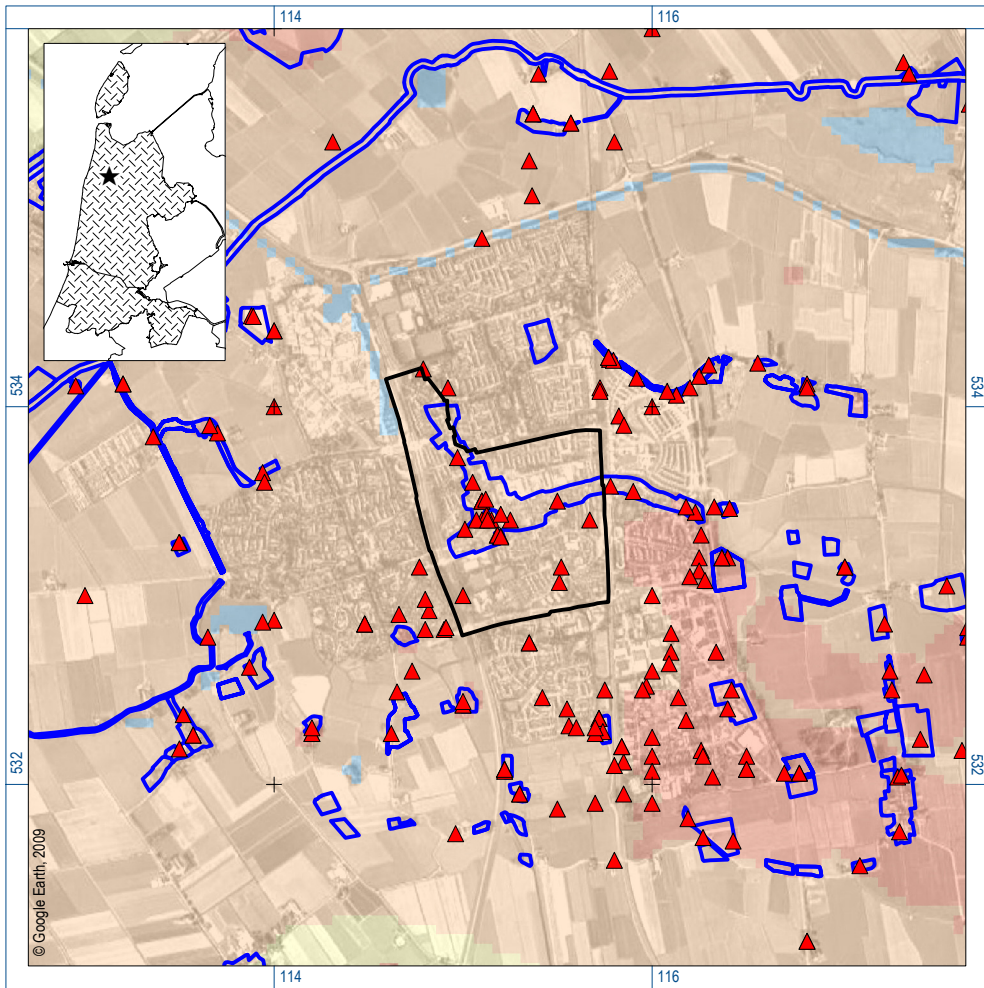
- ANWB**, 2004. *ANWB Topografische Atlas schaal 1:25.000*. ANWB, Den Haag.
- Deeben, J.H.C. (red.)**, 2008. De Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW), derde generatie. *Rapportage Archeologische Monumentenzorg* 155. Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Amersfoort (info: www.cultureelerfgoed.nl).
- Diederik, F.**, 1989. *Archeo-logica: de archeologie van het noorden van Noord-Holland in historisch en landschappelijk perspectief*. Pirola, Schoorl.
- Haakmeester, K. J. & M. Visser-Poldervaart**, 2009. Concept Beleidsnota Cultuurhistorie gemeente Schagen 2009. *SCENH-rapport cultuurhistorie* 104. Stichting Cultureel Erfgoed Noord-Holland, Haarlem.
- Kempen, P.A.M.M. van**, 2000. Slot van Schagen, gemeente Schagen: een archeologisch onderzoek. *RAAP-rapport* 549. Stichting RAAP, Amsterdam.
- Kleinsman, W.B.**, 1981. *Geomorfologische kaart van Nederland, schaal 1:50.000. Blad 14 Medemblik - 9 Den Helder (gedeeltelijk) - 10 Sneek (gedeeltelijk) - 15 Stavoren (gedeeltelijk)*. Stichting voor Bodemkartering/Rijks Geologische Dienst, Wageningen/Haarlem.
- Numan, A.M.**, 2005. *Noord-Hollandse kerken en kapellen in de Middeleeuwen ca. 720-1200*. Walburg Pers, Zutphen.
- Rosing, H.**, 1995. *Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000. Toelichting bij de kaartbladen 9 West Texel (gedeeltelijk) - 14 West Medemblik, 14 Oost Medemblik - 15 West Stavoren (Noordhollands gedeelte) en 19 West Alkmaar*. DLO-Staring Centrum, Wageningen.
- Wyck, H.W.M. van der**, 1990. *De kasteeltekeningen van Roelant Roghman*. Canaletto, Alphen a/d Rijn.

Gebruikte afkortingen

AMK	Archeologische Monumenten Kaart
ARCHIS	ARChEologisch Informatie Systeem
CHW	Cultuurhistorische Waarden Kaart
CMA	Centraal Monumenten Archief
IKAW	Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden
IVO(-P)	Inventariserend Veld Onderzoek (Proefsleuven)
KICH	Kennis Infrastructuur Cultuur Historie
KNA	Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie
PvE	Programma van Eisen
SIKB	Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer

Overzicht van figuren en tabellen

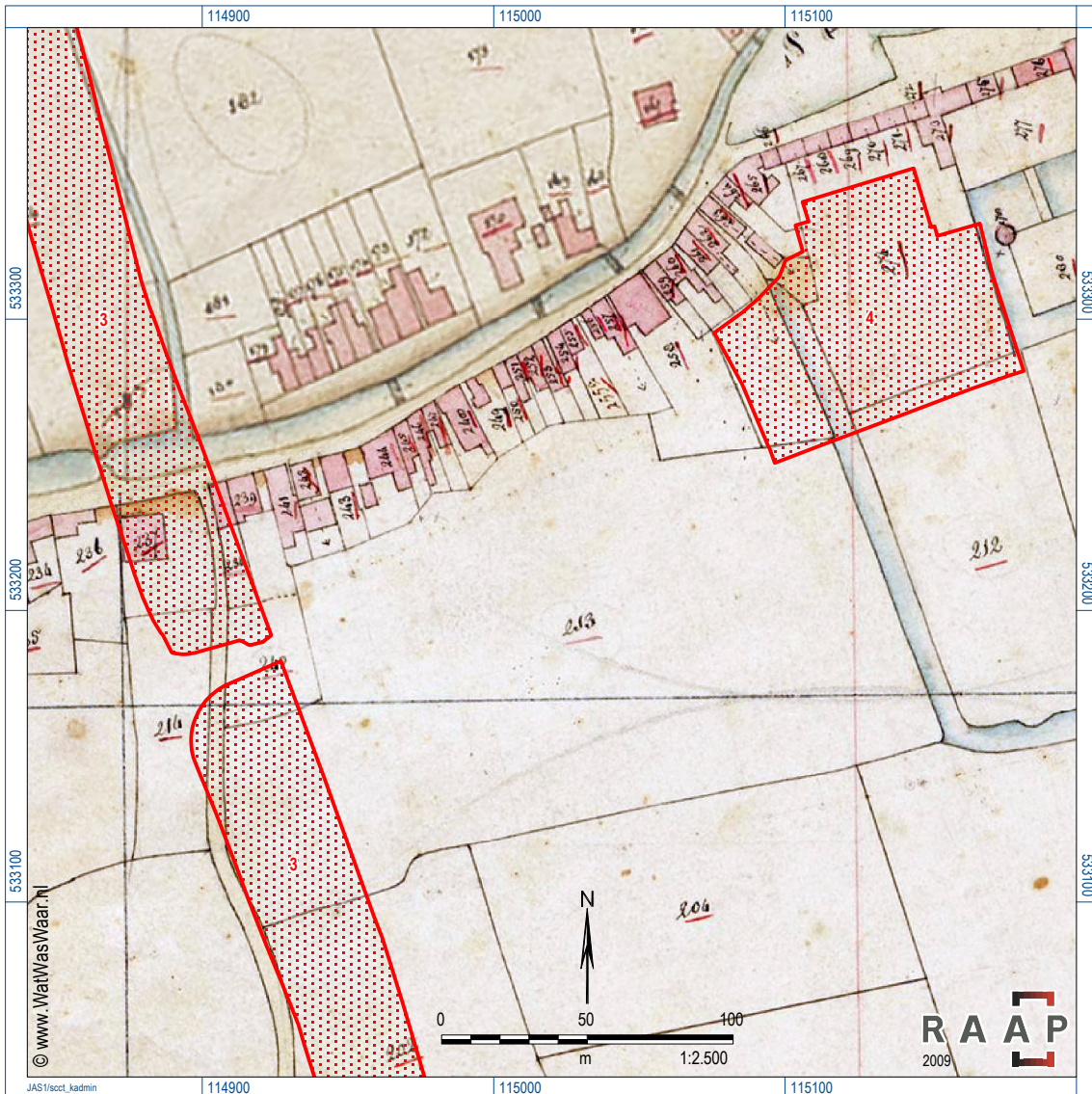
- Figuur 1.** De ligging van het plangebied (zwart), omliggende ARCHIS-waarnemingen (rood) en AMK-terreinen (blauw) geprojecteerd op de IKAW; inzet: ligging in Noord-Holland (ster).
- Figuur 2.** Projectie van locatie 2b en 9 (rode lijn) op de kadastrale minuut uit de periode 1811-1832 (bron: <http://www.watwaswaar.nl>).
- Figuur 3.** Projectie van locatie 3 en 4 (rode lijn) op de kadastrale minuut van de zuidzijde van Schagen uit de periode 1811-1832 (bron: <http://www.watwaswaar.nl>).
- Figuur 4.** Slot Schagen en de directe omgeving getekend door Roelant Roghman in de 17e eeuw (Van der Wyck, 1990).
- Figuur 5.** Ligging onderzochte wijzigingsgebieden en resultaten bureauonderzoek.
- Tabel 1.** Archeologische tijdschaal.

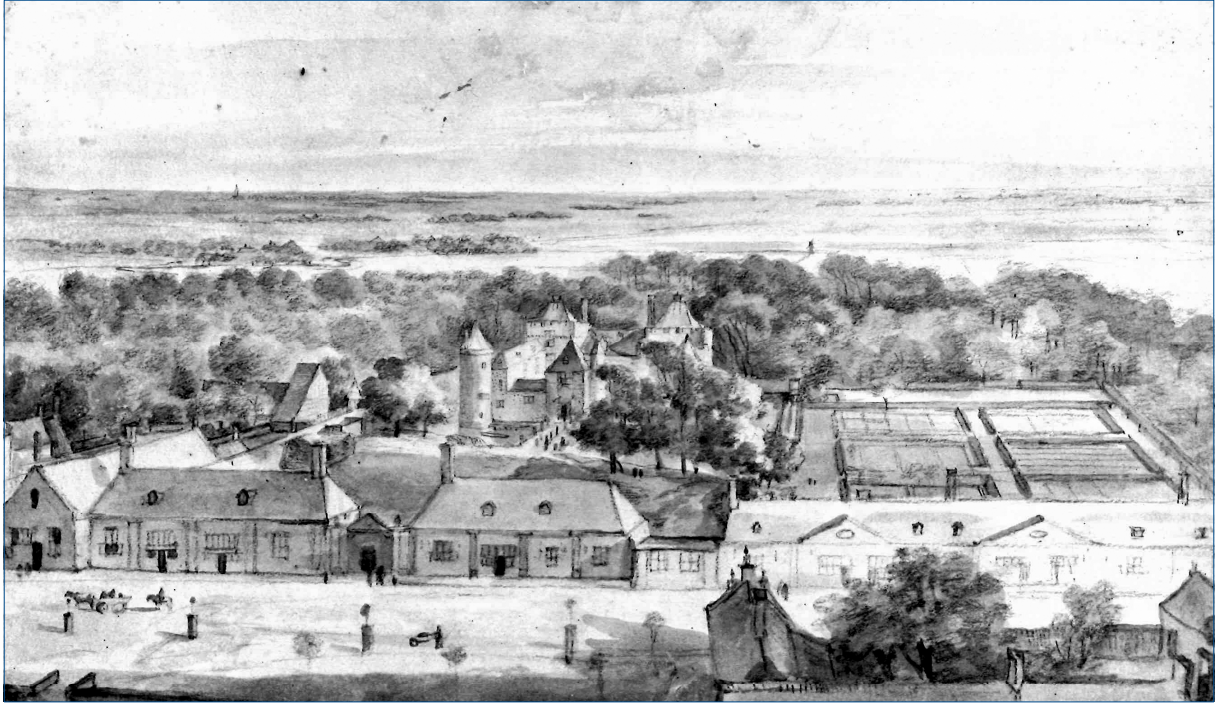
Figuur 1. De ligging van het plangebied (zwart), omliggende ARCHIS-waarnemingen (rood) en AMK-terreinen (blauw) geprojecteerd op de IKAW; inzet: ligging in Noord-Holland (ster).

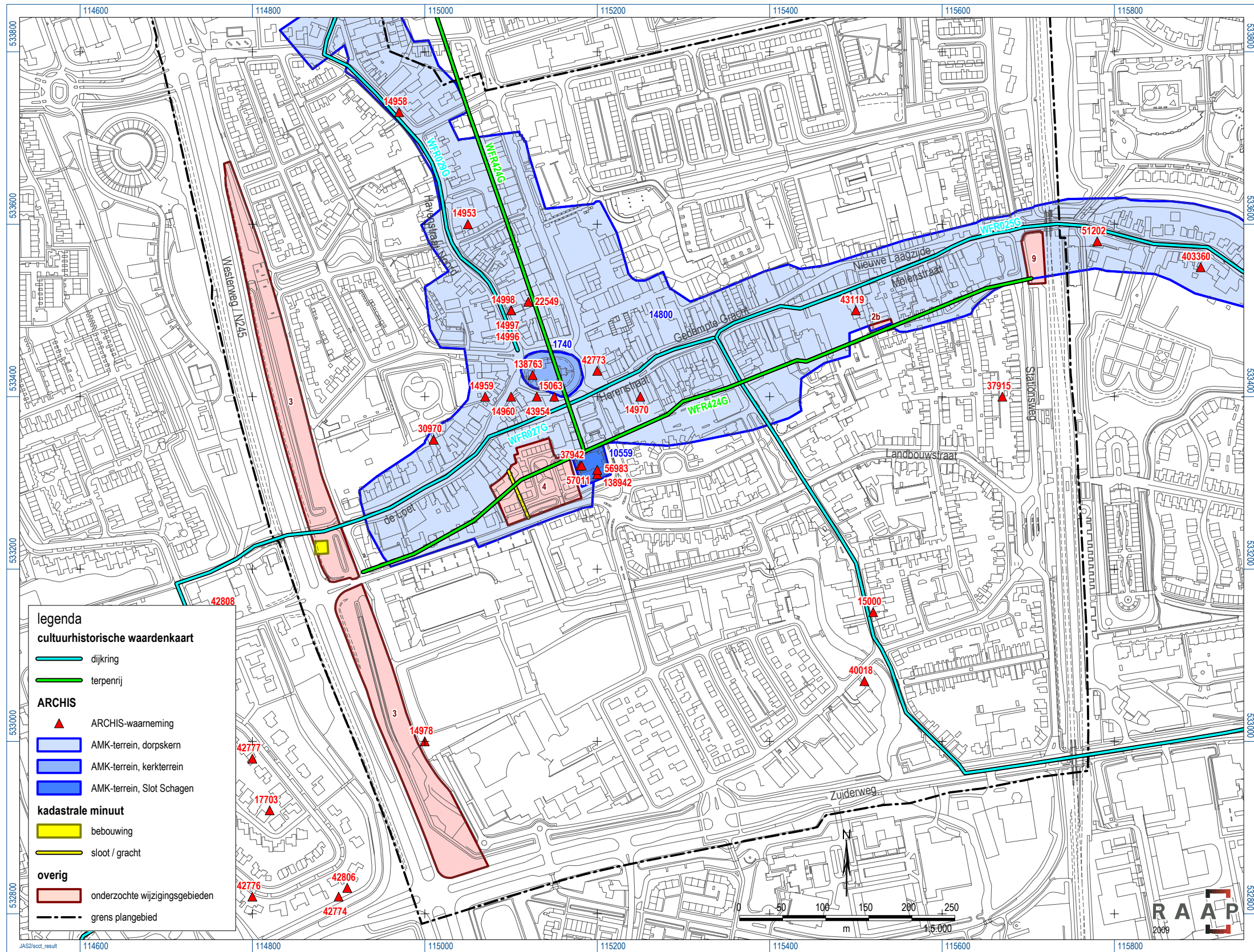
Figuur 2. Projectie van locatie 2b en 9 (rood) op de kadastrale minuut uit de periode 1811 - 1832.

Figuur 3. Projectie van locatie 3 en 4 (rood) op de kadastrale minuut uit de periode 1811 - 1832.

Figuur 4. Slot Schagen en directe omgeving getekend door Roelant Roghman in de 17e eeuw (Van der Wijck, 1990).

Figuur 5. Ligging onderzochte wijzigingsgebieden en resultaten bureauonderzoek.